

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

РЕЛАТИВНА РЕЧЕНИЦА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ

Кандидат: мср ДАНКА УРОШЕВИЋ

<p>I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ</p>
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију: 15. 05. 2015. године, Наставно-научно веће Филозофског факултета у Новом Саду</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <p>др Софија МИЛОРАДОВИЋ, редовни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика (од 12. IV 2012), Филозофски факултет Универзитета у Нишу; научни саветник за ужу научну област Српски језик и лингвистика (од 25. XI 2009), Институт за српски језик САНУ – ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ;</p> <p>др Владислава РУЖИЋ, редовни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика (од 24. IV 2008), Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – ЧЛАН;</p> <p>др Жарко БОШЊАКОВИЋ, редовни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика (од 2. VII 2014), Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – МЕНТОР;</p> <p>др Слободан ПАВЛОВИЋ, ванредни професор за ужу научну област Српски језик и лингвистика (од 24. III 2011), Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду – МЕНТОР.</p>
<p>II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ</p>
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Данка (Горан) УРОШЕВИЋ</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 1. VII 1984, Сремска Митровица, Република Србија</p> <p>3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду; Српска филологија: Српски језик и лингвистика; Дипломирани филолог – србиста (наслов мастерског рада: <i>Падежи у функцији темпоралног детерминатора квантификативног типа у говору Смедеревској Подунавља</i>).</p> <p>4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2009. године, Докторске студије језика и књижевности.</p>

5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: –
6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: –
III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ: РЕЛАТИВНА РЕЧЕНИЦА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ
IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ: Докторска дисертација <i>Релативна реченица у шумадијско-војвођанском дијалекту</i> има 453 странице компјутерски штампаног текста, којима претходе посебно нумерисане дисертацијске компоненте, и то Кључна документацијска информација, Садржај (I–III), Сажетак на српском језику (IV), Сажетак на енглеском језику (V), Символи и скраћенице (VI–XI), те Списак слика (XII) и Списак табела (XIII). Сам текст дисертације садржи шест поглавља, и то: I Увод (1–35), II Релативна реченица (36–108), III Релативне реченице са заменичким релативизаторима у шумадијско-војвођанском дијалекту (109–359), IV Релативне реченице са заменичкоприлошким релативизаторима у шумадијско-војвођанском дијалекту (360–377), V Релативне реченице са везничким релативизаторима у шумадијско-војвођанском дијалекту (378–388), VI ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА (389–411). Након шестог поглавља следе Прилози (412–418), Извори (419–422), Списак пунктова (423–429) и Литература (430–453). Поглавља су тематски организована као скупови потпоглавља на следећи начин. I Увод. 1. Предмет и циљеви истраживања (2–9); 2. Теоријско-методолошки оквир истраживања (9–13), 3. Корпус истраживања, методе и технике прикупљања и обраде грађе [3.1. <i>О шумадијско-војвођанском дијалекту</i> ; 3.2. <i>Опис корпуса, технике прикупљања и обраде грађе</i>] (13–35). II Релативна реченица. 1. Одређење релативне реченице (36–39); 2. Антецедент [2.1. <i>Категоријална обележја</i> ; 2.2. <i>Синтаксичка обележја</i>] (39–48); 3. Релативни елементи / релативизатори [3.1. <i>Основна обележја</i> ; 3.2. <i>Релативне заменице</i> ; 3.3. <i>Релативни прилози</i> ; 3.4. <i>Релативни везници / прилози</i> ; 3.5. <i>Релативни афикси</i> ; 3.6. <i>Ресумтивне заменице и прилози</i> ; 3.7. <i>Нулни релативни маркер</i> ; 3.8. <i>Комбинације релативних елемената</i>] (49–59); 4. Семантичко-прагматички типови релативних реченица [4.1. <i>Рестриктивне и ајозитивне релативне клаузе</i> ; 4.2. <i>Максимирајуће релативне клаузе</i> ; 4.3. <i>Инијерисане и сујлементарне релативне клаузе</i> ; 4.4. <i>Детерминативне и недетерминативне релативне клаузе</i> ; 4.5. <i>Паратетичке и концесивно-хијотетичке релативне клаузе</i> ; 4.6. <i>Раздвојене и привидно раздвојене реченице</i> ; 4.7. <i>Субјунктивне релативне клаузе</i>] (60–86); 5. Структурносинтаксички типови релативних реченица [5.1. <i>Уклоњене и придружене релативне клаузе</i> ; 5.2. <i>Релативне клаузе са израженим антецедентом и слободне релативне клаузе</i>] (86–104); 6. Синтаксичке позиције антецедента у релативној клаузи (104–107); 7. Деривација релативних реченица – неки теоријски приступи (107–108). III Релативне реченице са заменичким релативизаторима у шумадијско-војвођанском дијалекту. 1. Релативне реченице с релативизатором <i>који (iog)</i> [1.1. <i>Уводне најомене</i> ; 1.2. <i>Анализа</i>] (109–199); 2. Релативне реченице с релативизатором <i>што / шта (iog)</i> [2.1. <i>Уводне најомене</i> ; 2.2. <i>Анализа</i>] (199–301); 3. Релативне реченице с релативизатором <i>ко (iog)</i> [3.1. <i>Уводне најомене</i> ; 3.2. <i>Анализа</i>] (302–333); 4. Релативне реченице с релативизатором <i>чији</i> [4.1. <i>Уводне најомене</i> ; 4.2. <i>Анализа</i>] (333–337); 5. Релативне реченице с релативизатором <i>какав</i> [5.1. <i>Уводне најомене</i> ; 5.2. <i>Анализа</i>] (337–343); 6. Релатив-

не реченице с релативизатором *колики* [6.1. *Уводне најомене*; 6.2. *Анализа*] (343–346); 7. Двострука релативизација [7.1. *Уводне најомене*; 7.2. *Анализа*] (346–359).

IV РЕЛАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ СА ЗАМЕНИЧКОПРИЛОШКИМ РЕЛАТИВИЗАТОРИМА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ. 1. Релативне реченице са месним заменичкоприлошким релативизаторима [1.1. *Релативне реченице с релативизатором где*; 1.2. *Релативне реченице с релативизатором куда*; 1.3. *Релативне реченице с релативизатором којуда*; 1.4. *Релативне реченице с релативизатором одакле*; 1.5. *Релативне реченице с релативизатором докле*] (360–371); 2. Релативне реченице са временским заменичкоприлошким релативизаторима [2.1. *Релативне реченице с релативизатором када*; 2.2. *Релативне реченице с релативизатором док*] (371–376); 3. Релативне реченице са количинским релативизатором *колико* (376–377).

V РЕЛАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ СА ВЕЗНИЧКИМ РЕЛАТИВИЗАТОРИМА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ. 1. Релативне реченице с релативизатором *да* [1.1. *Уводне најомене*; 1.2. *Анализа*] (378–385); 2. Релативне реченице с релативизатором *иће* (386–387); 3. Релативне реченице с релативизатором *као што* (387–388).

VI ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА. 1. Релативизатори у шумадијско-војвођанском дијалекту (389–394); 2. Устројавање релативне реченице и категоријална обележја антецедента (395–406); 3. Синтаксичко-семантичке позиције антецедента у релативној клаузи (406–409); 4. Семантичко-прагматичка и интонациона обележја релативних клауза (409–410); 5. Општи закључак (410); 6. Будућа истраживања (411).

Дисертација садржи 15 слика, и то 8 графикона и 7 карата.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У УВОДУ (1–35) докторске дисертације Данке Урошевић дефинисани су а) предмет и циљеви истраживања, б) теоријско-методолошки приступ феномену релативне реченице, те в) корпус истраживања укључујући и методе и технике прикупљања и обраде грађе. Уочено је да релативна клауза, као реченична одредба именичког појма, тј. антецедента, мада представља једну од најистраживанијих синтаксичких структура, чији се зачеци траже још у праиндоевропском језику, још увек није системски описана у српском разговорном дискурсу – ни оном који се креће у оквирима стандарда, а још мање у оном супстандардно, односно дијалекатски профилисаном. Избор дијалекатски структуриране релативне реченице као предмета истраживања образложен је а) претпоставком да се ради о најстаријој хипотактичкој структури, б) значајем испитивања синхронијских реченичних варијација за реконструкцију дијахронијских путева, те в) важношћу реченичних структура у нестандардним језичким варијететима за типолошка лингвистичка истраживања. Шумадијско-војвођански дијалекат као корпусни оквир изабран је првенствено због његове начелне уграђености у српски језички стандард, што омогућава најнепосредније поређење два структурално сродна српска језичка варијетета и сагледавање улоге писмености и стандардизације у формулисању реченичних модела. Приступ језичком корпусу мање-више је функционално-семантички и структурално усмерен, и то утолико што се испитују а) категоријална обележја антецедента, б) позиција релативизатора, односно релативне клаузе у односу на антецедент в) синтаксичко-семантичке улоге антецедента у релативној клаузи, г) семантички статус релативне клаузе и сл. У синтаксичким тумачењима често се посеже за интерпретационим тестом и парафразом. При сагледавању системског семантичког статуса различитих типова релативних реченица аутор редовно прибегава стати-

стичкој обради података на основу којих је одређивана фреквенција дате реченичне јединице. Како је посебна пажња поклањана а) комуникативној перспективи реченице, б) њеном интонационом профилу (да ли је одређена структура интонационо издвојена, као мања или већа интонациона јединица), те в) акценту речи и тзв. логичком акценту, истраживање излази из ужесинтаксичких оквира и залази у сферу језичке прагматике. Аутор је у свом раду вођен максимом да „лингвистичка структура проистиче из језичке употребе”, и управо су том максимом дефинисане све истраживачеве анализе и синтезе. Истраживањем су покривени сви шумадијско-војвођански говорни типови на територији Републике Србије, а делимично и они на простору Румуније и Мађарске. Анализом је обухваћено око 3000 примера ексцерпираних из теренских записа, дијалекатских текстова, речника и студија, а на корпусу од 1162 примера, добијена из теренских записа, спроведена је статистичка анализа релевантних синтаксичко-семантичких обележја. Транскрипција теренских записа начињена је уз помоћ компјутерског програма *Praat* (5.3.69), који омогућава снимање, обраду и репродукцију звука, односно потпуну спектралну анализу. Из изложеног је сасвим јасно да уводни део тезе садржи све неопходне елементе и сведочи о теоријско-методолошкој спремности кандидата за реализовање представљеног истраживања.

У другом делу докторске дисертације (РЕЛАТИВНА РЕЧЕНИЦА [36–108]) кандидат сагледава основна својства реченичне структуре с релативном клаузом из општелингвистичке и типолошке перспективе. Типична релативна клауза дефинисана је као зависна реченична структура у „у функцији одредбе именичког појма – антецедента – којем је додељена синтаксичка и семантичко-прагматичка улога и у матичној структури и у релативној клаузи” (36). *Антицеденти* је одређен као управни реченични члан на који се односи релативна клауза. Према морфолошким обележјима, разликује се а) заменички, б) придевски и в) бројни антецедент. Према синтаксичкој сложености, антецедент може бити а) прост (сингуларски или плуралски), б) сложен плуралски (када га чини више координираних именских израза) и в) вишеструк (када га чини више именских израза који нису у синтаксичкој вези). *Релативни елементи* (односно релативизатор) функционише као синтаксичко-семантички индикатор везе између управне и релативне реченичне структуре, те као показатељ морфолошких и семантичких обележја антецедента и његове синтаксичко-семантичке улоге у релативној клаузи. У улози релативног елемента могу се јавити а) релативне заменице (*који, ко, што, чији, какав, колики*), б) релативни (заменички) прилози (*где, одакле, куда, како, када, од када, до када, колико, како* и сл.), в) релативни афикси (као компоненте глагола у релативној клаузи, потврђени, на пример, у баскијском језику), г) релативни везници (односно партикуле) (*што, да, где*) и д) ресумптиви (на пример, личне заменице које облички заступају антецедент у релативној клаузи). Према семантичко-прагматичком статусу, релативне клаузе могу бити *ресумптивне* (када сужавају семантички опсег антецедента) и *апозитивне* (када захватају цео семантички опсег антецедента), односно *информационе* (када су информационо уклопљене у управну структуру) и *суилементадне* (када су у лабавој вези с управном структуром), или *детерминативне* (када су релевантне за идентитет антецедента) и *недетерминативне* (када не доприносе идентификацији референта), *апозитивне* (блиске апозитивним) и *хипотетичке* (у којима се категорија релативности преплиће с категоријом хипотетичке каузалности) и сл. Према структурносинтаксичком критеријуму, типолошки се сучељавају *уклопљене релативне клаузе* (које се везују за антецедент препонованем, постпонованем или антецедентским интерпонованем) и *придружене релативне клаузе* (које нису део антецедентске именске синтагме, већ се прикључују управној реченици), односно *релативне клаузе с израженим антицедентом* и *слободне релативне клаузе*. Напокон, битно својство релативне клаузе јесте синтаксичка улога која се отвара антецеденту. Типолошке студије настоје утврдити хијерархију синтаксичких функција које се релативном клаузом додељују антецеденту, а

результати су мање-више подударни и своде се на следећи низ: субјекат, директан објекат, индиректан објекат, друге аргументске позиције, посесор и објекат компарације. Поглављем РЕЛАТИВНА РЕЧЕНИЦА кандидат испољава темељно познавање рецентне општелингвистичке литературе посвећене феномену релативне клаузе, што је од кључног значаја за сагледавање типолошки релевантних својстава овог типа реченичне структуре на дијалекатском корпусу, али и за усмеравање аналитичких поступака и извођење типолошки вредних синтеза.

Трећи део докторске дисертације (РЕЛАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ СА ЗАМЕНИЧКИМ РЕЛАТИВИЗАТОРИМА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ [109–359]) посвећен је анализи релативних реченица са заменичким релативизаторима *који* (*īog*), *шїо* / *шїа* (*īog*), *ко* (*īog*), *чији*, *какав* и *колики*. Аналитички приступ рационално је прилагођен расположивој грађи и релевантним својствима релативизатора, па се њихов статус разматра из перспективе а) позиционираниости релативне клаузе, б) категоријалних обележја антецедента, в) структурираности реченице с релативном клаузом, г) синтаксичко-семантичке улоге антецедента у релативној клаузи (а по потреби и у управној реченици), те д) из позиције семантичко-прагматичких и интонационих обележја релативне клаузе. Саставни део анализе је и статистичка обрада грађе којом се на егзактан начин дефинише синтаксичко-семантички и прагматички профил сваког релативизатора. Тако се, на пример, анализом утврђује да је релативизатором *који* (*īog*) уведено 24,53% релативних реченица са заменичким релативизатором у шумадијско-војвођанском дијалекту и да се он притом у 76,52% случајева реализује уз антецедент, док је у 23,48% примера остварен без антецедента. Реализацијом уз антецедент заменичко *који* (*īog*) преферира постонованост (83,07%), док се интрапонованост антецедента у релативну клаузи с овим типом релативизатора јавља у мање од петине примера. С друге стране, релативизатор *шїо* (*īog*) уводи 52,33% релативних реченица са заменичким релативизатором, при чему је у 70,97% реализован уз антецедент, док се у 29,03% јавља без експонираног антецедента. Постпонованост у односу на исказани антецедент овде је готово апсолутна (94,12%), будући да се интрапонованост антецедента у релативној клаузи са релативизатором *шїо* (*īog*) јавља тек у приближно сваком двадесетом примеру. То значи да је фреквенцијски однос два најчешћа релативизатора у шумадијско-војвођанском дијалекту 1 : 2 у корист релативизатора *шїо* (*īog*), док је у српском језичком стандарду тај однос процењен на 1 : 3 у корист релативизатора *који* (*īog*). Оваквим приступом осветљено је функционисање система заменичких релативизатора, дефинисан је њихов парадигматски однос, али су прецизно одређене и синтагматске зоне њихове конкурентности и комплементности.

У четвртм делу докторске дисертације (РЕЛАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ СА ЗАМЕНИЧКОПРИЛОШКИМ РЕЛАТИВИЗАТОРИМА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ [360–377]) кандидат се бави реченичним структурама с релативном клаузом уведеном заменичкоприлошким релативизаторима *їде*, *куда*, *којуда*, *оагле*, *док(ле)* и *када*. Описани приступ заменичким релативизаторима и овде је методолошки консеквентно примењен. Међу заменичкоприлошким релативизаторима најфреквентније је прилошко *їде*, што је у иконичком смислу и очекивано будући да је он најмање семантички спецификован међу прилошким конкурентима. Релативизатор *којуда* специфичност је бачких говора. И у овом поглављу егзактно је прецизиран парадигматски однос прилошких релативизатора реализованих уз именички антецедент, али и синтагматске зоне њиховог сучељавања и допуњавања.

У петом делу докторске дисертације (РЕЛАТИВНЕ РЕЧЕНИЦЕ СА ВЕЗНИЧКИМ РЕЛАТИВИЗАТОРИМА У ШУМАДИЈСКО-ВОЈВОЂАНСКОМ ДИЈАЛЕКТУ [378–388]) анализирани су нетипичне релативне клаузе уведене везницима *га*, *їе* и *као шїо*. Релативизатором *га* уводе се клаузе прелазног типа у којима се преплићу квалификативност, последичност и интенцио-

налност. Релативизатор *ӣе* специфичност је качерског говора, а могао би се посматрати као индикатор пружања јекавских миграционих струја, будући да је жариште његове употребе на зетско-сјеничком и источнохерцеговачком терену. Релативно *као ӣӣо* потврђено је у свега неколико примера, што открива његов периферијски статус.

У последњем делу докторске дисертације (ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА [389–411]) Данка Урошевић је прегледно и систематично изложила резултате својих анализа и синтетичке судове који су из тих анализа проистекли. Библиографија од 377 јединица (општелингвистичке, синтаксичке, дијалектолошке и дијахронијске оријентације) показује високу обавештеност кандидата, који своје научно излагање вешто издиже изнад монолошке дескрипције факата, устројавајући га као живу научну комуникацију са претходницима и савременицима у сфери дијалектолошки, историјски, али и типолошки оријентисаних синтаксичких истраживања.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

РАДОВИ ИЗ КАТЕГОРИЈЕ М24:

1. Жарко Бошњаковић, Данка Урошевић. Падежи у функцији темпоралног детерминатора ингресивног и терминативног типа у говору Смедеревског Подунавља. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* LIII/1 (2010): 163–176.
2. Жарко Бошњаковић, Данка Урошевић. Падежи у функцији темпоралног детерминатора лонгитудиналног типа у говору Смедеревског Подунавља. *Српски језик* XVI (2011): 243–268.

ОСТАЛИ РАДОВИ:

1. Данка Урошевић. Релативна реченица у банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта. *Прилози проучавању језика* 41 (2010): 199–225.
2. Данка Урошевић. Досадашња испитивања хипотактичких структура у призренско-тимочким говорима. *Дијалекат̄ – дијалекат̄ска књижевност̄* [Зборник радова са научног скупа одржаног у Лесковачком културном центру 18. децембра 2010. године]. Лесковац: Лесковачки културни центар, 2011, 123–133.
3. Данка Урошевић. Релативна реченица с релативизатором ШТО у војвођанским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта. *Прилози проучавању језика* 42 (2011): 115–134.
4. Данка Урошевић. Релативна реченица с релативизатором *ӣӣа* у војвођанским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта. *1st Conference for Young Slavists in Budapest*. Budapest: Eötvös Loránd University, Faculty of Humanities, Institute of Slavonic and Baltic Philology, Budapest, 2012, 24–27.
[<<http://szlavintezet.elte.hu/szlavanyagok/youngslavist/1st%20Conference%20for%20Young%20Slavists%20in%20Budapest.pdf>> 25. 11. 2012]
5. Жарко Бошњаковић, Данка Урошевић. О релативизатору *ӣӣа* у српским говорима румунског Баната. Михај Н. Радан (прир.). Српско језичко наслеђе на мултикултурном простору Баната [Зборник радова са међународног научног скупа одржаног на Филолошком, историјском и теолошком факултету са Западног универзитета у Темишвару (Темишвар, 19–21. октобар 2012)]. Темишвар: Савез Срба у Румунији, 2013, 7–26.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Анализа грађе показала је да релативну клаузу у шумадијско-војвођанском дијалекту уводе: 1) односне придевске заменице (семантички неутрално *који* (*īog*) и семантичко маркирано *чији* [+ ПОСЕСИВНОСТ], *какав* [+ КВАЛИТАТИВНОСТ], *колики* [+ КВАНТИТАТИВНОСТ]), 2) односна именичка заменица *ко* (*īog*) (обично маркирана обележјем [+ ЛЈУДСКО]), 3) заменички прилози (просторног типа *īge* [± ДИРЕКТИВНОСТ], *куда* [+ ПРОСЕКУТИВНОСТ], *којуда* [+ ПРОСЕКУТИВНОСТ], *одакле* [+ АБЛАТИВНОСТ], *докле* [+ АДЛАТИВНОСТ]; односно временског типа – *кад* [+ ИНКЛУЗИВНОСТ] и количинског типа – *колико*), 4) релативни везници (временско *док*, субјунктивно-последично *да*, каквоћно *као ш̄ӣо*, неутрално *ш̄е*) и 5) релативизатор *ш̄ӣо* (односно *ш̄ӣа*) који може бити заменљив с релативизатором *који* (*ш̄ӣо₁*) или незаменљив с њим (*ш̄ӣо₂*). Могућа је и двострука релативизација реализована кроз комбинације: *ш̄ӣа ко* (*ко ш̄ӣа*), *ко ко̄а*, *ко какав* (*какав ко*), те *који* (*īog*) *ш̄ӣа* (*ш̄ӣа који*). У статистички обрађеној грађи из теренских записа нису регистровани релативизатори *којуда*, *докле*, *док*, *ш̄е*, *као ш̄ӣо*. Фреквенцијски однос регистрованих релативизатора графички је представљен. За односне заменице као релативизаторе релевантно је својство конгруентности – релативно *који* по правилу се слаже с антецедентом у роду и броју, али када упућује на класу појава могућа је инконгруентност, која је својствена и релативном *ко*, када изађе из уобичајене релације с персоналним антецедентом мушког рода и оствари спој с плуралским антецедент мушког рода или с именичком ознаком колективитета. Односно *какав*, *колики* и *чији* иступају као релативизатори десно усмерене конгруентности.

У шумадијско-војвођанском дијалекту релативна клауза се може реализовати 1) у структурама с антецедентом – као постноминална или циркумноминална клауза и 2) у структурама без антецедента. Фреквенцијски однос регистрованих реченичних типова графички је представљен. Постноминалне релативне клаузе с именичким антецедентом функционишу као апозитивне или рестриктивне одредбе. Рестриктивне релативне клаузе обично су интонационо повезане с антецедентом, док су оне апозитивног типа најчешће интонационо издвојене, мада су регистровани и спојеви у којима је реченични апозитив део интонационе контуре којој припада антецедент. Осим тога, релативне клаузе се могу реализовати иза интонационо завршене структуре, па је стога за семантичко-прагматичку анализу овог типа хипотактичких структура релевантнија опозиција интегрисаност ~ суплементарност него апозитивност ~ рестриктивност.

Релативном клаузом антецеденту се приписују синтаксичке функције 1) граматичког субјекта, 2) логичког субјекта, 3) предикатива, 4) правог објекта, 5) неправог (директног или индиректног) објекта, 6) месне одредбе, 7) временске одредбе, 8) одредбе средства, 9) социјативне одредбе, 10) одредбе циља, 11) узрочне одредбе, 12) ситуационе одредбе, 13) аблативне одредбе, 14) прилошко-атрибутске одредбе, те 15) одредбе присвојног и квалификативног типа.

Истраживање *Релативне реченице у шумадијско-војвођанском дијалекту* недвосмислено показује да дијалекатски корпус представља значајан извор података за дијахрону и синхрону синтаксу, те за општелингвистичке и типолошке студије. Синтаксичка, семантичко-прагматичка и интонациона својства појединих реченичних типова с релативном клаузом сугеришу да су рестриктивне релативне клаузе вероватно настајале померањем корелативних циркумноминалних клауза ка десној периферији, где су се уз одговарајуће структурне и информативне измене интегрисале у управну реченичну структуру.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање *Релативне реченице у шумадијско-војвођанском дијалектџу* засновано је на релевантним научним параметрима и добро одабраном теоријско-методолошком приступу преузетом из рецентне општелингвистичке и синтаксичке литературе. Опис једне од најстаријих, ако не и најстарије хипотактичке структуре изведен је на основу врло детаљне анализе око 3000 примера, којима је покривено чак 277 пунктова на простору шумадијско-војвођанског дијалекта у Србији, Румунији и Мађарској. Приказ резултата – организован у складу са постављеним циљевима и задацима – јасан је, систематичан и прегледан. Налази су у синтаксичко-семантичком и типолошком смислу вешто интерпретирани и теоријски утемељени. Резултати истраживања довођени су у везу с одговарајућим налазима о савременој српској и старосрпској хипотакси, а колико је литература допуштала и с подацима о зависним реченичним структурама у српским народним говорима, чиме је дисертација уклопљена у шири научни контекст.

Комисија, дакле, констатује да су резултати истраживања приказани и протумачени врло јасно и прегледно.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Докторска дисертација је написана у складу с образложењем наведеним у пријави теме.

2. Дисертација садржи све битне елементе: 1) кључну документацијску информацију на српском и енглеском језику, 2) садржај, 3) сажетак на српском и енглеском језику, 4) симболе и скраћенице, 5) списак слика и табела, 6) текст дисертације подељен у шест целина, 7) прилоге, 8) изворе, 9) списак пунктова и 10) литературу.

3. Дисертација *Релативна реченица у шумадијско-војвођанском дијалектџу* вишеструко је оригиналан допринос науци, и то 1) зато што представља прво темељно истраживање једне хипотактичке структуре на дијалекатском корпусу, 2) зато што се ради о првом системском истраживању устројства релативне реченице у српском разговорном дискурсу уопште, што подразумева примену не само синтаксичко-семантичке него и прагматичке методологије, 3) зато што је детаљном анализом базираној на статистичкој обради података дат егзактан синтаксичко-семантички и прагматички профил реченице с релативном клаузом у једном српском дијалекатском варијетету, чиме је дијахроној србистици пружено обиље корисних података за сагледавање развоја хипотактичких структура уопште и 4) зато што је овим истраживањем показано да се до типолошки драгоцених синтаксичких факата може доћи не само истраживањем егзотичних језика, већ и адекватном анализом дијалекатских варијетета европских језика, што се у светској лингвистици често превиђа. Дисертација је стога не само вредан прилог познавању српске дијалекатске синтаксе, већ и значајан допринос српској историјској синтакси као и типолошки оријентисаним синтаксичким студијама.

4. Дисертација нема недостатака који би утицали на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија са задовољством предлаже да се докторска дисертација *Релативна реченица у шумадијско-војвођанском дијалекту* прихвати, а кандидату мср Данки Урошевић одобри одбрана у предвиђеном законском року.

У Новом Саду, 26. V 2015.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Софија Милорадовић, председник комисије

Проф. др Владислава Ружић, члан

Проф. др Жарко Бошњаковић, ментор

Проф. др Слободан Павловић, ментор